

Stănescu Simona Maria, *Statul Bunăstării. Între supraviețuire, reformă, și integrare europeană*, Pro Universitaria, București, 2013, 275 p

Reforma politicilor sociale în Europa de Est, cu accent pe cazul României, constituie un subiect de interes național atât pentru oamenii politici cât și pentru comunitatea academică. Lucrarea autoarei Simona Maria Stănescu a fost editată în 2013, an crucial în care UE a decis să aprobe în Parlament pachetul de regulamente pentru consolidarea disciplinei financiare din zona euro. Numărul 13 a jucat un rol fatidic pentru viitorul UE cu privire la o posibilă disoluție a unității post-criză. Cea mai grea încercare a fost depășită odată cu decizia UE de a sprijini băncile cheie (așa cum ar fi Banca Central Europeană cu sediul la Frankfurt), garantând stabilitatea monedei. În paralel, au fost revizuite strategiile de conducere și securizare a spațiului european. Repolarizarea marilor puteri prin apariția altor actori în arena greilor, așa cum ar fi China și India nu a avantajat prea mult Uniunea Europeană. A fost oare criza din 2008 o lovitură de grație concertată de marile puteri împotriva unui concurent care deranja? Este moneda euro un potențial rival al dolarului american pe piața mondială? Indiferent de răspuns, imprevizibilul face parte din rațiunea uriașilor cu două fețe. Cu toate acestea, liderii europeni au evitat colapsul financiar și pericolul destrămării, căutând soluții pentru ieșirea din criză. Una dintre aceste strategii cu impact socio-economic pozitiv își are rădăcina în filosofia „statului bunăstării”. Concept cu adânci tradiții în modelul nordic, *welfare-state-ul* este considerat de mulți sociologi, istorici și economiști ca o alternativă viabilă la modelul neoliberal specific societăților vestice. Așa cum ne demonstrează autoarea lucrării, conceptul a luat amploare și a suscitat interes mai ales după cel de-al Doilea Război Mondial. O Europă în ruină și divizată între cele două blocuri a renăscut din propria cenușă sub forma unui proiect

care a urmărit consolidarea relațiilor tripartite dintre piața muncii, familie și stat. Societățile nordice, la fel ca toate celelalte societăți europene încep să pună în aplicare un sistem economic care a așezat omul ca cetățean în centrul preocupărilor sale. Primul pas a dus la schimbarea unor principii economice fundamentale prezente în relația dintre stat, piață și cetățean. Un exemplu elocvent pe care îl aduce autoarea a fost dat de filosofia paradoxului redistribuirii. Aceste resurse au fost direcționate ca ajutoare sociale spre mediile defavorizate, care, în final, au adâncit falia dintre cei bogați și săraci. Integrarea categoriilor vulnerabile pe piața muncii prin dezvoltarea unor proiecte sociale a dus în schimb la micșorarea acestor distanțe.

Definirea termenilor specifici statului bunăstării a constituit prima etapă esențială a lucrării. În partea a doua a primului capitol ne sunt prezentate câteva perspective economice privind statul bunăstării din spațiul american și european. Metodologia generală s-a înscris în analiza nevoilor sociale post-aderare pe care România le-a traversat în cea mai dificilă perioadă de după 1 ianuarie 2007. Identificarea acestor nevoi complexe pentru categoriile vulnerabile prezente în rândul populației din mediul rural și urban reprezintă în opinia autoarei drumul corect și etic în construcția politicilor publice. La fel ca în teoria fondurilor fără fond, politicile publice nu pot fi copiate și aplicate fără a fi în concordanță cu realitatea autohtonă. Documentarea, analiza literaturii de specialitate, analiza secundară a diferitelor baze de date, analiza comparativă, observarea participativă, analiza documentelor critice și alte metode caracteristice fac parte din arsenalul științific al studiului. Abordările calitative și cantitative ale lucrării s-au combinat într-un mod original. Astfel, cititorul are parte de o

imagine complexă cu privire la evoluția datelor analizate. Plăcerea de a citi s-a declanșat încă din primele pagini. Ușurința exprimării în jurul unor abordări complexe inițiază chiar și pe necunoscători. Înțelegând complexitatea conceptului analizat ne explicăm de ce statul bunăstării poate fi considerat cel mai mic „rău necesar” în ecuația dificilă dintre economie, societate și stat. Prezentarea curentelor de gândire, listarea, analiza și aranjarea cronologică a conceptelor ne introduc în universul etimologic al termenilor. Argumentele pro și contra garantează obiectivitatea profesionistului care te face să uiți de rigoarea seacă a limbajului științific.

Urmărind subiectul central prezent în fiecare capitol, autoarea alocă un spațiu larg analizei termenilor în evoluția istorică din spațiul european și românesc. Criza statului bunăstării din secolul XX are cauze adânci în istoria postbelică. Efectele globalizării, șomajul, instabilitatea familiei, pauperizarea societății și excluziunea socială sunt doar câteva aspecte care au necesitat o nouă abordare a conceptului. Luând ca exemplu C.A.P.-urile din perioada comunistă a anilor '50, acestea s-au dovedit a aparține unui model individualist opresiv. După '89, libertatea totală de inițiativă cetățenească, de asociere și de producție a revenit la structura sa originală care a fost concepută încă de pe timpul lui Bismark. „Perioada comunistă, tranziția către democrație, modernitatea și procesul globalizării reprezintă doar câteva dintre provocările pe care statul bunăstării le întâmpină în actuala perioadă” (Stănescu, 2013, 56). Contextul actual analizat în al treilea capitol explică starea de fapt a societății românești postdecembriste. Părăsind vechiul regim s-a permis o revenire la conceptul *weberian* de comportament definit cultural în care politicile publice, politicile sociale, sistemul de asistență socială, securitatea socială, protecția socială și inovația socială sunt regândite din perspectiva sectorului public modern. Politicile sociale din perioada tranziției revin la suma unor acțiuni care implică actori multipli și nu doar statul așa cum dictau comuniștii. „Lipsa șomajului din anii

'80” a fost o lozincă a statului comunist, un tabu care a ascuns realitatea sub perdeaua absurdă a ideologiei. „Oficial, lipsa șomajului a fost interpretată convenabil pentru ideologia comunistă ca o utilizare reușită a forței de muncă în vederea atingerii scopurilor economice stabilite politic” (Stănescu, 2013, 99). Construirea realității socialiste a produs mereu o distorsiune între aparență și realitate. Bunăstarea devenea astfel un principiu utopic al fericirii prin care se asigura gratuitatea tuturor serviciilor sociale. În lumea liberă, efectele acestor politici sunt rezultatele „unui complex permanent de consultare și continuă colaborare cu toți actorii implicați: factori decizionali din administrația publică, reprezentanți ai angajatorilor și ai angajaților, ai societății civile și nu în ultimul rând ai cetățenilor (Stănescu, 2013, 30). Aș sublinia aici rolul major pe care cetățenii îl joacă în construcția și acțiunea eficientă a politicilor sociale. Numai prin cetățeni implicați statul ajunge un *welfare-state*, definindu-se prin spiritul civic participativ specific culturilor occidentale emergente. Perioada de tranziție românească a debutat cu mari greutăți generate de lipsa unui cadru legislativ prielnic investițiilor interne, un buget șubrezit și lipsit de o coordonare a programelor implementate în parteneriatul dintre sectorul public și cel privat (Zamfir, 2002, 373–374). Abia după anii 2000, prin legea 75/2001 s-a regândit rolul și importanța asistentului social de tip european, renunțându-se la modelul moștenit din comunism. Importanța, atragerea și implicarea actorilor financiari internaționali fac parte din noile relații dintre stat, cetățean și societatea civilă. Principiul subsidiarității ca transfer de autoritate de la stat la cetățean sau de la autoritatea centrală la cea locală schimbă paradigma întregului sistem de putere. În acest scop, UE a propus un model social european care transformă individul dintr-un cetățean pasiv într-unul activ prin elaborarea unor politici de securitate și protecție socială. Coeziunea socială a cetățenilor este posibilă într-o piață unică cu o monedă unică și stabilă, în ciuda diferențelor naționale. În capitolul IV s-a analizat tranșersul suveranității României de la

stat candidat la stat membru. Renunțarea la anumite prerogative ale suveranității naționale s-a făcut într-un ritm destul de rapid care a sprijinit descentralizarea statului, întărind autoritățile locale. Analiza și definiția statului în diferite epoci istorice până în momentul integrării în comunitatea UE arată evoluția unei dezvoltări complexe a relațiilor de putere. Pluralismul grupurilor de interese, transferul de putere de la centru la periferie sau de la centru la UE sunt procesele esențiale în drumul către integrarea europeană. Disoluția statului națiune nu înseamnă dizolvarea identității naționale, ci integrarea acestui element în mozaicul unei lumi a diversității, a armoniei și a înțelegerii reciproce. Cu alte cuvinte, statul națiune nu dispare și nici nu devine incolor atâta timp cât toate elementele culturale și etnice sunt respectate și apărute de legislația europeană. Efortul negocierilor și impactul aderării României asupra construcției instituționale finalizează complexitatea acestei analize. Aici se pot citi avantajele dar și costurile întregului proces.

Cele două întrebări generale la care se răspunde în această carte sunt:

1. În ce măsură statul bunăstării de tip românesc în calitate de moștenitor al unei expe-

riențe comuniste îndelungate ar putea răspunde pozitiv la criteriile, cerințele și performanțele impuse de aderarea la Uniunea Europeană?

2. Care sunt factorii de gândire, de interes și decizie care influențează designul politicii sociale românești contemporane?

Pornind de la dilema reformelor autentice și a tranziției, autoarea ne expune la o dezbatere care preocupă presa și elita românească de peste 25 de ani. Într-un mod dur am putea concluziona că politicienii români nu au putut răspunde la aceste întrebări, misiune care s-a transferat în cele din urmă pe umerii oamenilor de știință. Autoarea Stănescu Simona Maria a oferit în această lucrare nu numai o diagnoză a reformelor românești și o istorie a conceptelor cheie realizată din perspectiva factorilor exogeni contemporani în climatul național și internațional, ci a regândit și reformulat filozofia statului bunăstării așa cum corect trebuie înțeleasă. Ultima întrebare retorică cu care se încheie lucrarea: „și acum ce urmează?” ar putea fi titlul unei lucrări viitoare cu răspunsuri pentru o Românie mai bună.

Fitzek Sebastian

Bibliografie

- Stănescu, S. M. (2013) *Statul Bunăstării. Între supraviețuire, reformă, și integrare europeană*. București: Pro Universitaria.
- Zamfir, E. (2002) Asistența socială românească: proiecte academice și politici sociale – o sinteză a celor 12 ani de tranziție, în I. Bădescu, I. Mihăilescu și E. Zamfir (coordonatori), *Geopolitica integrării europene*, Centrul de geopolitică și antropologie vizuală Universitatea din București, București: Universității.